

KIEZEN VOOR EEN VOLWAARDIG JEUGD(SANCTIE)RECHT!

De hervorming van de Belgische jeugdbescherming kwam afgelopen twee jaar ogenschijnlijk in een stroomversnelling: artikel 53 werd afgeschaft, de jeugdgevingenis in Everberg werd in allerijl opgericht, een administratieve afhandeling van 'incivilities' werd doorgevoerd, een waar voorontwerp werd op tafel gelegd maar faalde in de politieke voorbesprekingen enz. Met zicht op een nieuwe regering groeit opnieuw de verwachting dat er misschien toch werk kan gemaakt worden van een hervorming van de Belgische jeugdbescherming. Vraag is welke hervorming!

Na de zomer van 2002 werd afgezien van een volledige hervorming van de Belgische jeugdbescherming (federaal luik). Het politiek débacle van het voorontwerp Verwilghen resulteerde in de afkondiging van enkele punctuele mini-hervormingen die via een persmededeling de wereld werden ingestuurd. Over één van deze pistes werd tot op heden weinig gedebatteerd: de uithandengeving of 'doorverwijzing' van de delinquente minderjarige. Nochtans is het vraagstuk van de uithandengeving zeer fundamenteel en hoogst symbolisch in het debat! Het belichaamt immers de 'grenzen' van het beschermingssysteem en de achterpoort naar het gewone strafrecht voor minderjarige daders. Daarom raakt de uithandengeving ook aan het centraal discussiepunt van de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid van de minderjarige. Immers, de uithandengeving doet de minderjarige dader kantelen van strafrechtelijk onverantwoordelijk in strafrechtelijk verantwoordelijk.

Het is opmerkelijk dat in het hervormingsdebat, waarin de repressieve penalisierende pendelbeweging met de vinger wordt gewezen, men in alle talen zwijgt over deze 'doorverwijzing' van de jongere naar het 'echte' strafrecht. Dit is des te treffender wanneer we vaststellen dat ook politiek progressieve krachten voorstellen om precies de uithandengeving te versoepelen, te vergemakkelijken of te verbeteren(!). De stilte is een teken aan de wand.

In 1965 werd de leeftijd van 16 naar 18 jaar opgetrokken voor het vervolgen van minderjarigen verdacht van als misdrijf omschreven feiten (uitbreiding *ratione personae*). Het insluiten van deze categorie adolescenten binnen de bevoegdheid van de jeugdrechtbank gebeurde echter niet met de volle overtuiging. Daarom werd in eenzelfde beweging de uithandengeving als vluchtroute ingevoerd, precies om een jongere alsnog te kunnen weren uit de jeugdbescherming, wanneer hij (zijn persoonlijkheid) 'reeds in een bijzonder asociale gedragslijn (is) vastgeroest'. In navolging van de algemene beschermingsfilosofie werd en wordt de uithandengeving niet verantwoord op basis van de gepleegde feiten. Ze berust op het beoordelen van de geschiktheid van beschermingsmaatregelen in het licht van de persoonlijkheid van de betrokken minderjarige. Zodoende is het op basis van een maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek dat

de jeugdrechter tot de slotsom moet komen dat de bestaande reactiewijzen binnen de jeugdbescherming ontoereikend en niet effectief zijn voor de (aard van de) betrokken minderjarige.

Vandaag liggen ten minste twee concrete voorstellen op tafel die de uithandengeving van minderjarige daders verder wensen te hervormen. Voorbij de juridisch-technische discussie over deze voorstellen kunnen we alvast twee krachtlijnen duiden.

Een eerste opvallende lijn is de bevestiging van het 'verabsoluteren' van de uithandengeving. Concreet houdt dit in: eens uit handen gegeven altijd uit handen gegeven, voor welke feiten dan ook. Dit heeft tot consequentie dat een procedure van doorverwijzing de definitieve uitsluiting van de minderjarige uit het jeugd(beschermings)recht consacreert.

Een tweede krachtlijn bestaat uit de oprichting van federale gesloten instellingen voor de uit handen gegeven minderjarigen die een vrijheidsberovende straf oplopen. Wat neerkomt op het uitbouwen van een (federale) penitentiaire sector gericht op jonge (minderjarigen) gestraften: de echte jeugdstrafgevangnissen. Het model van de Everberg-instelling is blijkbaar trendsetter. Dubbelzinnigheid is echter troef. Enerzijds worden jongeren uit het jeugdbeschermingsstelsel geweerd, omdat de bescherming(smaatregel) en dus de heropvoeding niet meer mogelijk of ontoereikend wordt geacht. Maar anderzijds wordt aan de invulling van de strafuitvoering voor deze minderjarigen dan toch weer een 'heropvoedende' dimensie toegevoegd. Er is zelfs even sprake geweest van het idee dat de strafrechter, behalve de straf, bijkomende opvoedingsmaatregelen zou kunnen opleggen. En dit is manifest in contradictie met het uitgangspunt zelf van de uithandengeving.

Uit de schaarse gegevens waarover we beschikken blijkt dat globaal genomen het aantal uit handen gegeven minderjarige daders beperkt is gebleven. Toch zit er een addertje of twee onder het gras. Allereerst kan gesteld worden dat de toepassing van de uithandengeving in het verleden bijzonder gevoelig bleek aan (repressieve) accenten van criminele politiek. Het volstaat hier om naar het voorbeeld van de aanpak van jeugdcriminaliteit in het Mechelse te verwijzen. De beschikbare cijfers wijzen ook op in het oog springende uitschieters en een timide, maar gestage stijgende tendens. Daarbovenop stelt zich echter een veel dwingendere vraag. Met het 'verbeteren' van de procedure tot verwijdering van de 'echte' of harde jeugddelinquenten uit het jeugdrecht, door de invoering van specifieke federale penitentiaire instellingen voor minderjarigen, biedt men de garantie of de belofte dat minderjarigen niet in de gewone gevangenissen zullen terechtkomen. Deze belofte is echter gevaarlijk, aangezien het ook als een 'incentive' gelezen kan worden door de magistraten die vandaag aarzelen. Het zet zodoende de deur open naar Amerikaanse toestanden. Immers, het stelselmatig versoepelen van de uithandengeving heeft er in de Verenigde Staten toe geleid dat steeds meer minderjarigen voor vele soorten misdrijven (ook de lichtere) doorverwezen worden naar het volwassen strafrecht. De oprichting van een federale jeugdstrafgevangenis zet dus aan tot een uitbreiding van het doorverwijzen van minderjarigen naar de strafrechtbanken.

Een reëel gevaar tekent zich steeds duidelijker af. Het debat over een fundamentele hervorming van de (gerechtelijke) jeugdbescherming zal wegens politiek onmogelijk gesmoord worden in een politiek haalbare patchwork-hervor-

ming: enerzijds het regelen van de alternatieve sancties en de herstelgerichte afhandeling en anderzijds de ‘verbetering’ van de uithandengeving. Deze laatste vertegenwoordigt als een wolf in schapenvacht de ware repressieve en penaliserende wending. Immers, de uithandengeving viseert en stigmatiseert een welbepaalde groep jongeren en leidt tot hun overheveling naar het volwassen strafrecht. Hierbij wordt geen rekening (meer) gehouden noch met hun jeugdige leeftijd, noch met het feit dat minderjarigen net vanwege hun minderjarigheid een zwakkere maatschappelijke positie en rechtspositie toebedeeld krijgen. In die zin moet men zich afvragen of jongeren wel, zoals meerderjarigen, strafrechtelijk verantwoordelijk gesteld mogen worden, zonder hen echter dezelfde (minstens een ruimere) bekwaamheid toe te kennen inzake politieke, sociale en burgerlijke rechten. Bovendien zijn andere pistes dan de uitdrijving naar het volwassen strafrecht mogelijk, denkbaar en in de praktijk haalbaar. Zo zou kunnen worden gedacht aan een ‘getrapt’ jeugdsanctiesysteem. Het oorspronkelijke voorontwerp (Verwilghen) gaf hiertoe reeds een aanzet met de invoering van een uitgebreide jeugdrechtbank die, enkel in uitzonderlijke gevallen én onder de voorwaarde dat de andere voorziene maatregelen en sancties niet geschikt worden geacht, oudere (vanaf 16 jaar) jongeren verdacht van ernstige misdrijven zou kunnen sanctioneren. Op deze wijze wordt ook de ‘ernstige’ jeugddelinquent binnen het jeugdrecht gehouden.

In een debat dat nu reeds sinds het einde van de jaren '70 wordt gevoerd, staat het project van een volwaardig jeugdrecht voor alle minderjarigen centraal. De kinderrechtenbeweging, met het internationaal regelgevend kader als meest tastbare resultaat, ijvert hier al jaren voor. De moed om het project van een volwaardig jeugdrecht bij de horens te vatten ontbreekt blijkbaar. Zoniet wordt het alleszins niet langer nagestreefd. Dat dit echter een fundamentele keuze inhoudt, wordt met de mantel der politieke liefde toegedekt. Het is een gemiste kans en zou wel eens een historische valkuil kunnen zijn.

Jenneke CHRISTIAENS
Universiteit Gent
Vrije Universiteit Brussel